

खडकात रुतलेले मंगळावरील जीवाश्म!

- डॉ. जयंत नारळीकर

पृथ्वीवर हवा, पाणी आणि योग्य तापमान आहे म्हणून पृथ्वीवर जीवसृष्टी आहे. अशीच जीवसृष्टी चंद्रावर असेल का, मंगळावर असेल का? असे प्रश्न फार वर्षांपासून पडत आहेत. माणसाने बुध्दीच्या आणि प्रचंड इच्छाशक्तीच्या जोरावर अवकाशयानं तयार केली. यानांची यशस्वी उड्डाणं करून निरीक्षणं नोंदवली. अर्थात् एखाद-दुसऱ्या फेरीत अशा गूढ-गहन प्रश्नांची उत्तरं मिळत नाहीत. त्यासाठी अनेकदा अवकाशफेऱ्या करायला लागतात. अवकाशासंबंधी प्रश्नांची उकल अनेकदा पृथ्वीवरही होते. अशाच एका अभियानात डॉ. जयंत नारळीकर यांना आलेला हा अनुभव -

१९९६ च्या ऑगस्ट महिन्यात ह्या विषयाला एक वेगळीच कलाटणी मिळाली. त्या मागची हकीकत अशी.

१९८४ साली रॉबर्टा स्कोअर आणि काही सहवैज्ञानिकांना अंटार्क्टिका प्रदेशात अॅलन हिल्स नावाच्या भागात एक दगड दिसला. आसपासच्या हिमाच्छादित भूभागावर तो उदून दिसत होता. म्हणून त्यांनी तो विशेष तपासणीसाठी घेतला. त्याच्या अभ्यासातून असे निष्पन्न झाले की तो दगड मूळचा मंगळावरचा आहे. मग तो पृथ्वीवर कसा आला? त्यामागे तर्क असा -

मंगळावर एखादा लघुग्रह आपटून पडलेल्या खड्ड्यातून दगड-धोंडे वर फेकले गेले, त्यांतला हा एक असावा. मंगळ आणि गुरू दरम्यान लघुग्रहांचा एक पट्टा आहे. त्यांतले लहानमोठे लघुग्रह कधी कधी मंगळाच्या दिशेने येतात (काही पृथ्वी जवळूनही गेलेले आहेत.) तेव्हा अशी घटना असंभाव्य नाही.

असा हा दगड पृथ्वीच्या गुरुत्वाकर्षणामुळे खेचला जाऊन सुमारे १३००० वर्षांपूर्वी अंटार्क्टिकात पडला. हा ALH ८४००१ नंबरचा दगड तपासणीत फार महत्त्वाचा ठरला, कारण त्याच्या आत खोलवर पॉलिसायक्लिक अॅरोमॅटिक हायड्रोकार्बन (PAH) सापडले. हे तेथे कसे आले असावे, हा प्रश्न उपस्थित होतो. एक मार्ग आहे बॅक्टेरियामार्फत... आणि इथेच शक्यता निर्माण होते की एकेकाळी मंगळावर जीवसृष्टी असावी.

शिवाय इलेक्ट्रॉन मायक्रोस्कोपद्वारे छाननी करता सूक्ष्म जीवाश्म असल्याचा आभास मिळाला. हे केसाच्या सहस्रांशाइतके बारीक जीवाश्म ३.५ अब्ज वर्षांपूर्वीचे असावेत.

ही तर्कमालिका बरोबर की चूक हे मंगळावरील पुढच्या स्वाऱ्या ठरवतील. म्हणून अशा अभियानांना वेगळे महत्त्व प्राप्त होते.

ALH ८४००१ (अॅलन हिल अशानी) मंगळावरून आला.

